

Οικογένεια και Παραβατικότητα

Η οικογένεια αποτελεί το πλαίσιο μέσα στο οποίο το παιδί διαμορφώνει τη βάση της προσωπικότητάς του και παραδοσιακά έχει σημαντικότατο ρόλο στη διαδικασία της κοινωνικοποίησης. Μέσα σε αυτή εμπεδώνονται οι κοινωνικές αξίες και τα πρότυπα συμπεριφοράς που βοηθούν το παιδί στον κοινωνικό του προσανατολισμό (Νόβα-Καλτσούνη, Μακρή- Μπότσαρη & Τσιμπουκλή, 2008) οπότε δικαίως αποτελεί έναν από τους τομείς που εστίασαν οι μελετητές. Συγκρίνοντας παραβατικά και μη παραβατικά παιδιά κατέδειξαν ότι στις περισσότερες από τις οικογένειες παραβατικών παιδιών επικρατούν αντίξοες συνθήκες.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας της εγκληματολόγου Κατσιγαράκη (2006) σε ενενήντα περιπτώσεις παραβατών, το οικογενειακό περιβάλλον έχει μεγάλη ευθύνη για την εκδήλωση παραβατικότητας στους έφηβους. Συγκεκριμένα, 7 στα 10 παραβατικά παιδιά προέρχονταν από περιβάλλον με έντονα χαρακτηριστικά γονεϊκής παραμέλησης, το 65% των παραβατικών παιδιών ήταν εξοικειωμένα με παραβατικές συμπεριφορές στο οικογενειακό τους περιβάλλον από πολύ μικρές ηλικίες. Επίσης, σύμφωνα πάντα με την ίδια έρευνα το 78% των παραβατικών παιδιών βίας που βίωσαν στην οικογένεια πρότυπα βίας, παρουσιάζουν μια έντονη τάση να τα μεταφέρουν στο ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο, κάτι που έρχεται να επιβεβαιώσει μία εκτενή ανασκόπηση του 1992 των Malinosky- Rummell και Hansen όπου κατέδειξε ότι τα βιώματα βίας στη παιδική ηλικία αποτελούν έναν από τους προγνωστικούς παράγοντες της παραβατικής συμπεριφοράς στην εφηβική ηλικία. Έφηβοι που κακοποιήθηκαν σωματικά στη παιδική ηλικία είναι πιθανόν να αναπτύξουν βίαιη ή και μη βίαιη, παραβατική συμπεριφορά.

Μια παλιότερη μελέτη των οικογενειακών παραγόντων που σχετίζονται με την παραβατικότητα κατέδειξε ότι συνθήκες όπως ελλιπής ενασχόληση με το παιδί, ελλιπής γονεϊκός έλεγχος (Loeber & Stouthamer-Loeber, 1986) αποτελούν βασικούς προβλεπτικούς παράγοντες στην εμφάνιση παραβατικότητας. Τα χαρακτηριστικά αυτά είναι συχνά εμφανή σε διαλυμένες οικογένειες όπως είναι οι μονογονεϊκές οικογένειες ή ακόμη και σε λειτουργικά διαλυμένες οικογένειες.

Οι έφηβοι μονογονεϊκών οικογενειών, σύμφωνα με έρευνες (Dornbusch, Ritter,

Leiderman, Roberts & Fraleigh, 1985), έχουν περισσότερες πιθανότητες να παρουσιάσουν προβλήματα συμπεριφοράς και κυρίως συμπεριφορές παραβατικές όπως κατάχρηση αλκοόλ, χρήση ναρκωτικών ή φυγή από το σπίτι, σε σχέση πάντα με τα παιδιά που προέρχονται από τυπική οικογένεια. Πολλές είναι οι έρευνες που υποστηρίζουν ότι παιδιά προερχόμενα από οικογένειες που συγκεκριμένα ο πατέρας απουσιάζει, έχουν περισσότερες πιθανότητες να αποκτήσουν παραβατική συμπεριφορά σε σχέση με τα παιδιά των τυπικών οικογενειών (Siegman, 1966). Οι μελετητές όμως δε περιορίστηκαν στη μελέτη μονογονεϊκών οικογενειών με απουσία του πατέρα. Έρευνα των Demuth και Brown (2004) καταδεικνύει ότι τα παιδιά που μεγαλώνουν μόνο με πατέρα παρουσιάζουν εξίσου μεγάλη ποσοστά παραβατικής συμπεριφοράς.

Υπάρχουν μελετητές που αποδίδουν τη θετική σχέση της μονογονεϊκότητας με την ανάπτυξη παραβατικής συμπεριφοράς στο γεγονός ότι δίνεται μικρότερη δυνατότητα στον έναν γονέα να ασκήσει έλεγχο όπως και φροντίδα (Mulkey, Lynn Crain, Robert, Harrington & Alexander, 1992) ενώ σύμφωνα με τον Dornbusch και τους συνεργάτες του (1985) μεγάλο ρόλο παίζει και το γεγονός ότι τα παιδιά μονογονεϊκών οικογενειών έχουν μια τάση να παίρνουν αποφάσεις ανεξάρτητες από τη γνώμη του γονέα. Σύμφωνα με την ίδια έρευνα, στις περιπτώσεις μονογονεϊκών οικογενειών όπου η μητέρα έχει αναλάβει μόνη της την ανατροφή των παιδιών, η παρουσία ενός ακόμη ενήλικα του οικογενειακού ή φιλικού περιβάλλοντος έδειξε ότι φέρνει μεγαλύτερη άσκηση ελέγχου και μείωση της παραβατικότητας.

Σημαντικό όμως είναι να αναφερθεί ότι έφηβοι που προέρχονται από διαλυμένες οικογένειες που όμως δε παρουσιάζουν στην οικογένεια τους συγκρούσεις, έχουν χαμηλούς δείκτες παραβατικότητας (McCord, 1997) επομένως, η διαλυμένη οικογένεια δεν αποτελεί απαραίτητα προάγγελο παραβατικής συμπεριφοράς αλλά η φύση των ενδοοικογενειακών σχέσεων που κυριαρχούν. Ο γονεϊκός έλεγχος, οι ισχυροί εσωτερικοί δεσμοί, η γονεϊκή επίβλεψη, σεβασμός της ταυτότητας του εφήβου, η εμπιστοσύνη και η φροντίδα, όπως και η ουσιαστική επικοινωνία είναι παράγοντες που δρουν ανασταλτικά στην εκδήλωση παραβατικών συμπεριφορών (Cernkovich & Giordano, 1987).

Η οικογένεια ανάλογα με τη δομή της και τις λειτουργίες της, ναι μεν αποτελεί έναν

από τους σημαντικότερους παράγοντες εγκληματογένεσης αλλά δεν είναι ο μοναδικός επομένως είναι τουλάχιστον αφοριστικό να θεωρήσει κάποιος την οικογένεια απόλυτα υπεύθυνη για την παραβατικότητα ενός εφήβου

Με την επιστημονική παρέμβαση, τόσο οι ανήλικοι παραβάτες όσο και η οικογένεια τους μπορεί να στήριχθεί και να εκπαιδευτεί είτε μέσω των Σχολών Γονέων, είτε μέσω της οικογενειακής θεραπείας.. Οι στόχοι μιας τέτοιας παρέμβασης αφορούν:

- α) την ενίσχυση της λειτουργίας της οικογένειας
- β) την οικοδόμηση καλύτερων οικογενειακών σχέσεων μέσα από την ενδυνάμωση του γονεϊκού ρόλου
- γ) την παροχή συνεχιζόμενων υπηρεσιών για να προληφθεί η επανάληψη του προβλήματος.

Η καταπολέμηση συμπτωμάτων προ-παραβατικής ή παραβατικής συμπεριφοράς μπορεί να επιτευχθεί μέσα από την αξιοποίηση του ενεργητικού δυναμικού του ανηλίκου και της οικογένειάς του κατά ωφέλιμο κοινωνικά τρόπο.

Σοφία Ντώνη
ΜΑ Λογοπαθολόγος- Λογοθεραπεύτρια